

КОНЦЕПЦІЯ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СТРАХОВИКА

У статті запропоновано концептуальний підхід до створення системи фінансового забезпечення розвитку страховика, представлено структуру інформаційної бази фінансового забезпечення страховика із обґрунтуванням комплексного показника діагностики (FDP) – фінансовий потенціал розвитку.

There is a presentation of the conceptual approach for the creation of the system of financial provision of the insurer's development in the article. The structure of the information base of the financial insurers provision with the foundation of the complex indicator for the evaluation (FDP) – Financial Development Potential.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується станом фінансової кризи, що підтверджує той факт, що жодна, навіть високорозвинена економіка не може не зазнавати циклічних підйомів і спадів. Як підприємницькі структури, так і громадяни, відчують на собі вплив цього спаду, який може бути підсилений у разі настання несприятливих подій, нещасних випадків тощо. Тому в цих умовах питанням наявності достатнього фінансового забезпечення розвитку страховиків повинна приділятися підвищена увага, бо саме оперативні дії та належне виконання страховиками превентивної захисної функції в економіці дозволить створити умови стабілізації та полегшення координації зусиль щодо нарощування ключових макроекономічних та поліпшення соціальних показників держави.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Теоретичні аспекти економічних відносин страхових компаній в ризиковому середовищі, а також питання організації їх діяльності розглянуті у працях українських авторів: Т. Артюх, Є. Бридуна, В. Баранової, Н. Внукової, О. Залєтова, Г. Піратовського, А. Супруна, Л. Шірінян; зарубіжних науковців: Л. Рейтмана, Д. Хемптона; російських дослідників: А. Архіпова, Н. Кузнецової, Є. Кургіна, В. Лузіна, М. Ніколенко, Г. Чернової, Р. Юлдашева.

Питання, пов'язані з формуванням стратегії розвитку підприємства достатньо широко висвітлені у працях українських учених: Б. Буркінського, В. Герасимчука, А. Наливайко, С. Оборської, З. Шершневої; зарубіжних авторів: І. Ансоффа, Х. Віссеми, П. Друкера, Ж. Ламбена, Г. Мінцберга, М. Портера, А. Томпсона; російських дослідників: І. Герчикової, О. Градова, О. Наумова.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, беручи до уваги вагомий здобуток науковців, зазначимо, що проблема створення фінансового забезпечення розвитку страховиків є недостатньо вивченою та потребує подальших розробок. Практично нема комплексних досліджень, спрямованих на розроблення рекомендацій зі створення фінансового потенціалу та системи фінансового забезпечення, яка сприятиме розвитку та підвищенню конкурентоспроможності страховиків на внутрішньому і зовнішньому ринках. Дискусійними є питання оцінки фінансової стійкості страховиків, недостатньо розробленими є підходи до прогнозування розвитку тощо.

Актуальність вирішення окреслених питань, необхідність подальшого розроблення інструментів і методів формування системи фінансового забезпечення розвитку страховиків в Україні визначили вибір теми, мету і завдання дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення концептуального підходу до створення системи фінансового забезпечення розвитку страховика. Мета дослідження зумовила перелік завдань, належних до вирішення для її досягнення. До них відносяться:

- уточнення понять «фінансовий потенціал» та «фінансовий розвиток» страховика;
- виявлення сутності фінансового забезпечення розвитку страховика;
- виділення ключових елементів системи фінансового забезпечення розвитку страховика;
- розробка інформаційної бази оцінювання та прогнозування фінансового забезпечення страховика.

Виклад основного матеріалу дослідження. Динамічність зміни зовнішнього середовища та багатофакторність його впливу на роботу страховика є передумовою переходу від реактивного забезпечення поточної діяльності страховика, як суб'єкта підприємництва та фінансового інституту, до проактивного формування системи фінансового забезпечення, котра зорієнтована на формування потенціалу подальшого розвитку страховика.

Особливу актуальність з точки зору предмета нашого дослідження становить полемізація стосовно сутності поняття «фінансовий потенціал», який у майбутньому можливо використовувати на розвиток. В «Економічній енциклопедії» дано наступне визначення потенціалу – це ресурси, які є в економічного суб'єкта, їхня оптимальна структура і здатність раціонально використовувати їх для досягнення окресленої мети [1, с. 13]. Відповідно потенціал є результатом перевищення доходів страховика над витратами, з одного боку, та результатом певного рівня капіталізації – з іншого.

Формулювання цього поняття представлено В. Фурманом. Ним аргументовано, що фінансова стратегія страховика має матеріалізуватися у формуванні його фінансового потенціалу, під яким слід розуміти таке:

1) максимально можливий фінансовий результат за умови: наявності капіталу, достатнього для забезпечення ліквідності й фінансової стійкості; можливості залучення капіталу в обсязі, необхідному для реалізації ефективних проектів; рентабельності вкладеного капіталу; наявності ефективної системи управління фінансами, що забезпечує прозорість поточного і майбутнього фінансового стану;

2) сукупність власних і залучених фінансових ресурсів як умови й результату наявного і потенційного функціонування, основи забезпечення самофінансування і платоспроможності, інвестиційної привабливості й забезпечення конкурентоспроможності страхової компанії [2, с.5].

Г. Піратовський розглядає відокремлено розвиток суб'єкта страхового підприємництва та трактує його як багатогранний процес перманентної та незворотної зміни (удосконалення) підсистем та параметрів (складових) його діяльності, що має суттєвий характер, певну форму і наслідки для його життєздатності [3, с. 192].

Російські науковці Н. Нікуліна та С. Березіна вважають, що фінансовим потенціалом страхової організації є фінансові ресурси, які знаходяться у фінансовому обороті та використовуються для здійснення страхової, інвестиційної та фінансової діяльності [4, с. 45].

Під фінансовим потенціалом розвитку страховика розуміємо сукупність вільних від зобов'язань фінансових ресурсів страховика, яку спрямовують на розширення діяльності. Цільове використання фінансового потенціалу і є фінансовою базою його розвитку [5, с.273].

Наголосимо, що на відмінність від поняття фінансового стану, яке ми розглядаємо як рівень збалансованості окремих елементів активів та капіталу страховика [6, с.449], під фінансовим розвитком в дослідженні ми розуміємо процес закономірної зміни, переходу із одного фінансового стану в інший, більш досконалий.

Достатність фінансового забезпечення розглядається не тільки як умова виконання страховиком своїх зобов'язань, а і його здатність досягати поставлених цілей у довготерміновому періоді. Концепція системи фінансового забезпечення розвитку страховика може бути представлена наступним чином (рис. 1):

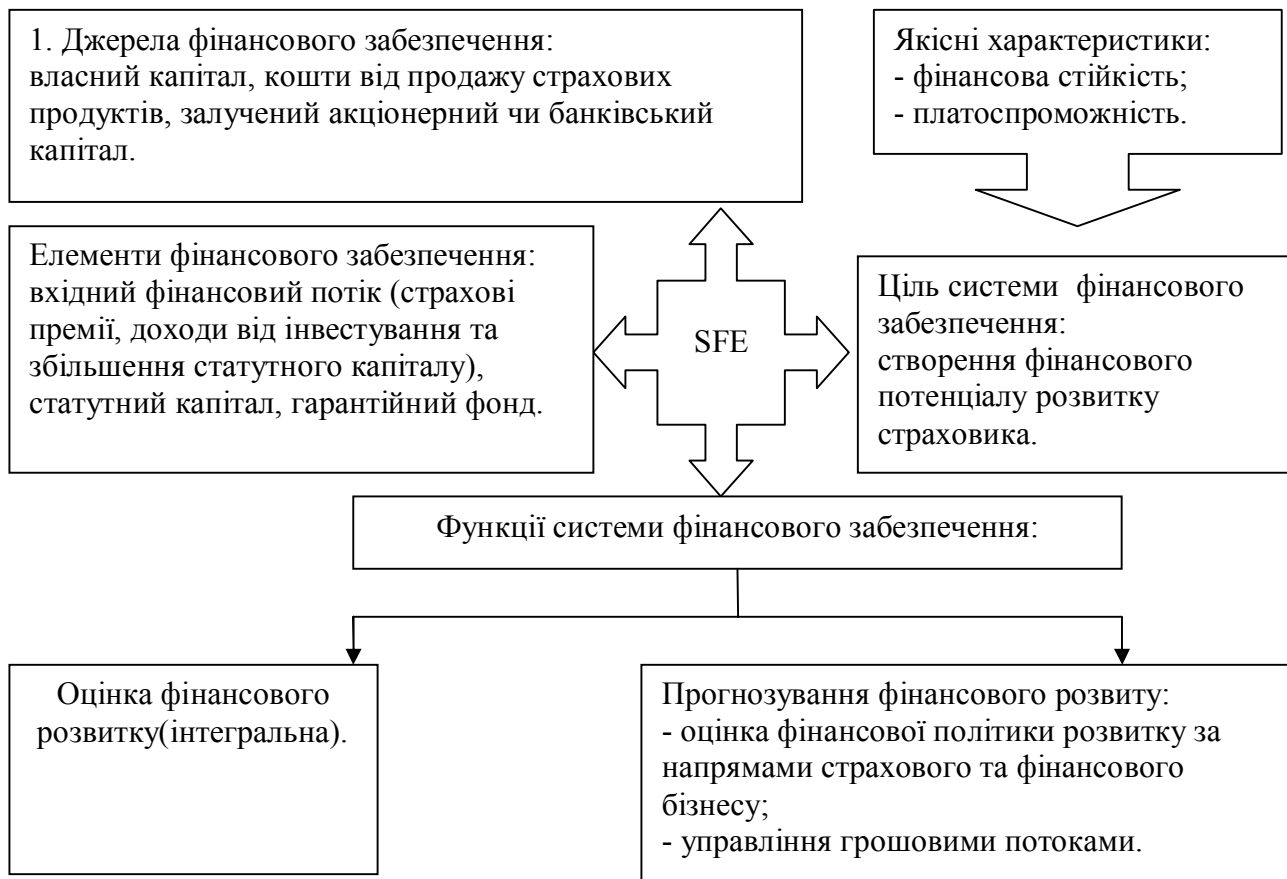

Рис. 1. Концепція системи фінансового забезпечення страховика
(складено автором)

Прогнозування фінансового розвитку страховика відбувається на основі оцінки фінансової політики розвитку та управління грошовими потоками. Оцінка передбачає використання відповідних форм реалізації фінансової стратегії по напрямках страхового і фінансового бізнесу. Управління грошовими потоками є системою принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням грошових коштів і організацією їхнього звороту, направлених на забезпечення фінансової рівноваги страховика і стійкого розвитку.

Обґрунтованість формування достатнього фінансового забезпечення страховика виступає у вигляді кількісної оцінки його обсягу. Українські та іноземні науковці застосовують різноманітні показники, які тим чи іншим чином свідчать про фінансовий стан страховика, характеризують окремі аспекти його діяльності. Проте системний підхід до фінансового забезпечення потребує комплексних показників оцінки та прогнозування розвитку.

Спираючись на здобутки вчених та науковців пропонуємо створення інформаційно-аналітичної бази моніторингу фінансового стану та розвитку страховика по групах:

1. Група показників дохідності, які характеризують джерела та співвідношення одходу страхової організації. Розрахунки на прикладі страхової компанії “Кредо-Класік” представлені у таблиці 1:

2. Група показників рентабельності та забезпеченості власними коштами, яка в інформаційній базі оцінювання страховика дає змогу виявляти залежність страховика завдяки надмірному використанню позикового капіталу, необхідність збільшення гарантійного фонду, страхових резервів та статутного капіталу, оцінювати збитковість страхової діяльності та загальний рівень витрат (табл. 2):

Таблиця 1

Результати оцінювання ЗАТ “Кредо-Класік”
за групою показників дохідності

№ з/п	Назва показника	Роки		
		2005	2006	2007
1	Рівень загальної дохідності, %	15,9	-2,0	-13,9
2	Рівень інвестиційної дохідності, %	0,40	1,48	17,1
3	Обсяг фінансових інвестицій, тис. грн.	74762,6	42773,50	25378,1
4	Доходи від інвестування, тис. грн.	294,0	1074,2	24294,5
5	Коефіцієнт доходу від інвестицій, %	1,1	2,24	1,5
6	Співвідношення прибутку від страхової та інвестиційної діяльності	145,2	2,7	-1,4

Таблиця 2

Результати оцінювання ЗАТ “Кредо-Класік” за групою показників
рентабельності та забезпеченості власними коштами

№ з/п	Назва показника	Роки		
		2005	2006	2007
1	Співвідношення гарантійного фонду і статутного капіталу	1,42	0,52	-
2	Співвідношення статутного капіталу та гарантійного фонду	0,70	1,91	-
3	Співвідношення страхових резервів та власного капіталу	0,44	0,73	1,92
4	Співвідношення статутного капіталу та мінімального розміру статутного капіталу	10,03	10,03	10,03
5	Рентабельність власного капіталу, %	22,88	-3,51	-40,56
6	Рівень достатності покриття власними коштами, %	-4,64	-46,57	-72,51
7	Коефіцієнт забезпечення поточної діяльності власними оборотними коштами	0,91	0,93	0,80
8	Коефіцієнт дебіторської заборгованості	0,81	0,27	0,18
9	Коефіцієнт витрат, %	9,04	18,89	16,10
10	Коефіцієнт виплат, %	13,55	26,39	30,11
11	Співвідношення премій на власному утриманні та премій, що передані перестраховикам	2,91	2,93	4,99

3. Група показників фінансової стійкості, надійності та платоспроможності складається із таких показників: коефіцієнт фінансової стійкості, показник фінансової стійкості, нормативний та фактичний запас платоспроможності, рівень платоспроможності, коефіцієнт маржі платоспроможності, поточної та абсолютної ліквідності, рівень фінансового ліверіджу, коефіцієнт надійності та фінансового потенціалу.

4. Група показників у порівнянні із аналогами по ринку включає: співвідношення темпів зростання обсягу страхових продуктів до середньо ринкового, співвідношення темпів зростання обсягу виплат до середньоринкового, співвідношення розміру виплат до середньоринкового.

Аналіз результатів розрахунків свідчить про протиріччя в динаміці показників оцінювання фінансового стану та розвитку страховика. Тобто вивчення методичних засад діагностики призвело до висновку щодо необхідності впровадження комплексного показника оцінки фінансового забезпечення.

Порівняння із аналогами може відбуватися не тільки відносно ринку, а й відносно нормативних значень тих чи інших показників [7, с. 118]. У такому випадку відхилення фактичного рангу того чи іншого показника від нормативного дає уявлення про випередження чи відставання фактичного темпу зростання однойменного показника від його нормативного значення.

Незважаючи на те, що нормативні темпи економічного зростання у даному ланцюзі не встановлюють, із порівняння фактичних рангів із нормативними можна скласти деяке уявлення про фінансово-економічну стійкість чи нестійкість страховика. Зокрема, таке порівняння в даному прикладі показує, що найбільший темп розвитку, а разом із тим і фактичний ранг, мають оборотні та нефінансові активи, хоча нормативним значенням даних темпів зростання присвоюють тільки третій ранг.

5. Фінансовий потенціал розвитку страховика при розробці стратегії розвитку на перспективний період оцінюється за допомогою показника фінансового потенціалу розвитку, наведеного у формулі 1 та у таблиці 3:

$$F D P = F E - M F N = O \text{ cap} + I R - (I \text{ pay} + T C), \quad (\text{формула 1});$$

F D P (Financial Development Potential) – фінансовий потенціал розвитку;

F E (Financial Enrichment) – фінансове забезпечення страховика;

M F N (Moment Financial Needs) – поточні фінансові потреби;

O cap (Own Capital) – власний капітал;

I R (Insurance Reserves) – страхові резерви;

I pay (Insurance Payments) – страхові виплати;

T C (Total Costs) – загальні витрати.

Фінансове забезпечення розвитку страховика формується за рахунок надходжень страхових внесків, із яких у майбутньому формують страхові резерви; за рахунок інвестиційного доходу, що страховик отримує від розміщення страхових резервів та інших фінансових ресурсів; за рахунок статутного капіталу, інших ресурсів, нерозподіленого прибутку, котрий є власністю страховика й свідчить про його платоспроможність та фінансову стійкість.

Таблиця 3

Фінансовий потенціал розвитку “Кредо-Класік” за 2005-2007 рр.

№ з/п	Назва показника	Роки		
		2005	2006	2007
1.	Фінансовий потенціал розвитку, тис. грн.	110129,8	-56562,9	-124207,7
2.	Коефіцієнт фінансової стійкості, %	1,90	1,11	0,93

Динаміка показника фінансового потенціалу розвитку FDP характеризує як процес накопичення, так і активність компанії на ринку, тобто процес використання накопичених фінансових ресурсів.

Якщо страховик здійснює тільки накопичення фінансового потенціалу розвитку, він втрачає конкурентні переваги. Якщо страховик реалізує тільки використання, то знижує фінансовий потенціал та власну фінансову стійкість. Ми вважаємо, що спільна для всіх страховиків із українським капіталом тенденція полягає в постійному накопичуванні фінансового потенціалу розвитку замість його зваженого використання, може бути пов'язана й зі залежністю інвестиційного портфеля від депозитних вкладень, і з відсутністю інновацій у страховому бізнесі, й з малою диверсифікованістю страхового портфеля.

За показником фінансового потенціалу розвитку страхова компанія “Кредо-Класік” за 2005 рік має позитивне значення. Це свідчить про те, що страховик може розвиватись шляхом створення додаткових філій, впровадження нових продуктів та ін. Страховиком був розширений обсяг страхового поля, що призвело до збільшення страхових зборів у 2006р. На 8,7%, дозволило збільшити розмір страхових відшкодувань в 2,4 рази та збільшити активи на 16,7%.

Разом з тим, розмір фінансового потенціалу знизився і склав у 2006р. (-56 562,9 тис. грн.) тобто страховик витратив більше, ніж дає змогу накопичений фінансовий потенціал. На цьому етапі страховика необхідно було провести заходи щодо накопичення фінансових ресурсів, більш масштабного інвестування. Тем не менш, компанія продовжує використовувати фінансовий потенціал. Його значення у 2007р. досягає (-124 207,7 тис. грн.). Такі дії за прогнозом повинні призвести до погіршення фінансового стану. Саме цей результат ми отримали у 2007р. Порівнюючи отримані висновки з коефіцієнтом фінансової стійкості можна відмітити його зниження з 1,90 % у 2005р. до (0,93 %) у 2007р.

Значення показника FDP стає індикатором для прийняття рішень щодо використання або накопичення фінансового потенціалу. Характеристикою інтенсивності використання фінансового потенціалу розвитку є зростання інтегрального показника фінансового потенціалу розвитку. При від'ємному значенні показника FDP темп зростання свідчить про інтенсивність його витрачання, при позитивному значенні про інтенсивність накопичення.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших розробок. Наукова новина отриманих результатів дослідження присутня у наступному:

- уточнені поняття «фінансовий потенціал» та «фінансовий розвиток» страховика;
- запропоновано концепцію системі фінансового забезпечення розвитку страховика, ціллю якої є створення фінансового потенціалу його розвитку;
- розроблено інформаційну базу оцінювання та прогнозування фінансового забезпечення страховика за групами показників дохідності, рентабельності та забезпеченості власними коштами, фінансової стійкості, надійності та платоспроможності, показників у порівнянні із аналогами по ринку та комплексного показника фінансового потенціалу розвитку;
- обґрунтовано економічну сутність та інтерпретацію показника фінансового потенціалу розвитку в контексті використання інформаційної бази фінансового забезпечення страховика.

Подальші розробки системи фінансового забезпечення розвитку страховика такі:

- вибір методів та інструментів прогнозування фінансового розвитку страховика;
- виявлення сутності прогнозування фінансового розвитку страховика на базі інформаційної бази оцінювання його фінансового стану та розвитку;
- дослідження впливу похідних фінансових інструментів (деривативів) на фінансову стійкість та розвиток страховика;
- інтеграція методів симуляція та математичних методів аналізу показників фінансового забезпечення розвитку страховика.

Література

1. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія. – К.: Академія, 2000. – Т.1. – 864 с.
2. Фурман В.М. Страховий ринок в Україні: проблеми становлення та стратегія розвитку: Автореф. дис. ... д-ра. екон. наук: 08.04.01 / Ін-т екон. прогнозування НАН України. – К., 2006. – 38 с.
3. Піратовський Г.Л. Управління розвитком суб'єктів страхового підприємництва: Дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01 / нац. екон. ун-т. – К., 2004. – 203 с.
4. Никулина Н.Н. Финансовый менеджмент страховой организации: Учеб. пособ. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 431 с.
5. Ненно І.М. Про стратегічну ціль страхового менеджменту // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2008. – Вип. 31. – С. 271-277.
6. Бланк И.А. Энциклопедия финансового менеджера. – М.: Омега-Л, 2008. – Т.4. – 512 с.
7. Грачев А.В. Анализ и управление финансовой устойчивостью предприятия: Учеб. пособ. – М.: Финпресс, 2002. – 208 с.